

En pdf-artikel fra www.salmedatabasen.dk af forfatter, salmedigter og foredragsholder Niels Johansen

Som billedmager

- Om mine salmer

Publiceret i juni 2019

Som billedmager – om mine salmer

af Niels Johansen, forfatter, salmedigter og foredragsholder

I P.O. Enquist's skuespil *Billedmagerne* lærer den beskedne filmklipper Julius den ældre fru Selma Lagerlöf et nyt ord: "Jeg ville være billedmager." siger han. "BILLEDMAGER. Male billeder. Men så blev jeg jo filmfotograf. Men det er måske også en slags billedmager." Selma svarer: "Billedmager? Det er et smukt ord. Hvor er det smukt. Jeg er måske også en billedmager". Er det ikke også det, vi er, vi der forsøger at skrive salmer? Det tror jeg. Salmedigter? Ja, men også som Julius små og store billedmager.

Hvad er en salme?

Selvfølgelig kan ordet *billedmager* nemt føre til misforståelser, så lad mig skynde mig at forebygge dem. En salme er ikke blot en billedrig og smuk religiøs poesi. Der må gælde samme regler for en salmedigter som for enhver kunstner, som skal smykke kirkerummet. Vi må som Moses foran den brændende tornebusk tage vore sko af. Vi er på hellig grund. Som Moses skal vi først og sidst svare. Være Vorherres talerør. *Budskabet* er givet. Vi skal fortolke evangeliet. Havsten Mikkelsen pålagde sig selv som kirkekunstner, at hans kunst skulle være kristologisk. Som billedhuggeren skal vi bruge vores egen hammer og mejsel. Men ikke medbringe materialet. Men selvfølgelig skal enhver efter evner og fantasi bruge sit eget værktøj og ikke blot kopiere de gamle mestre, men skabe sine egne billeder og vinkler på de bibelske historier. Men der er billeder, som vi ikke kan komme udenom, fordi de i den grad er kongruente med de bibelske fortællinger. Ideelt set skal en salme som ellipsen have to brændpunkter: Den bibelske tekst og vores hverdag. Og lykkes vores

arbejde bliver vores nye salme til menighedens lovsang og bekendelse.

Hvorfor skriver jeg salmer?

Fordi jeg ikke kan lade være. Og så fordi jeg som præst havde brug for nye salmer. Enten til en børnegudstjeneste. Til dåb. Og ikke mindst til dåb af unge. Til konfirmationer. Og efterhånden også til højmessene. Dertil kommer opfordringer til bestemte lejligheder.

Inspiration

Uden inspiration går det naturligvis ikke, så bliver det blot en versificeret prædiken. Eller endnu værre: Dogmatik på vers. Men inspiration kommer af slid med stoffet. Både det bibelske og god poesi. Men lader man så på den måde sine døre og vinduer stå åbne, er der mulighed for Helligåndens gennemtræk. En linje dumper ned. En bærende ide. Og så er det ellers hårdt håndværksmæssigt slid med hammer og mejsel.

Hvem kaldte på erantis?

Denne linje fik jeg foræret, mens jeg endnu havde konfirmander. Og så skrev jeg salmen til en kyndelmissegudstjeneste for konfirmander og deres forældre og fik efter gudstjenesten den store glæde fra de unge, at den kunne de godt lide. Salmen blev siden sat smukt i musik af komponisten Werner Knudsen:

Hvem kaldte på erantis,
hvem hjalp min vintergæk?
Et vintergemt Atlantis
har kastet sneen væk.

Hvem gav dem mod og tro
fortalte dem i mørket:
Hold ud! Bliv ved at gro.

Nu står de dér fornøjet
som mørkets dementi,
har smidt alt vintertøjet,
skønt haven er i hi.

Hvem gav dem mod og tro
fortalte dem i mørket:
Hold ud! Bliv ved at gro.

Jeg tror, de ikke ænses
de kolde hjerners syn,
men sprænger snævre grænser
med frydegule lyn.

Hvem gav dem mod og tro
fortalte dem i mørket:
Hold ud! Bliv ved at gro.

Er troens frø den smule,
vi mætte kaster væk?
Så se til himlens fugle,
til havens vintergæk.

Hvem gav dem mod og tro
fortalte dem i mørket:
Hold ud! Bliv ved at gro.

Vær stærk! Lad troen lyse
erantis-glad og gul.
Skønt hjerterne kan fryse,
forlad de banges skjul.

Hvem gav dem mod og tro
fortalte dem i mørket:
Hold ud! Bliv ved at gro.

Den salme blev begyndelsen til et meget tæt og frugtbart samarbejde med komponisten Werner Knudsen, som siden har sat fin musik til mange af mine salmer. Og sammen med ham udgav vi *Salme og sangbogen Hvem kaldte på erantis?*(UNITAS) Og siden CD'en af samme navn med salmer og sange fra bogen.

Medlem af Holgerbanden

Og så blev jeg medlem af *Holgerbanden* samme år som Iben Krogsdal og Arne Andreasen. Og jeg kan i dag ikke nok takke mine venner omkring bordet i Løgumkloster og nu på Emmaus for medspil / modspil / venlig kritik, inspiration og opmuntring. Og til stor glæde for os digtere er *banden* nu blevet udvidet med komponister.

Salmer til de gammeltestamentlige læsninger

Da jeg tog plads om det runde bord fik vi straks lektier for. Nu skulle vi skrive salmer til de gammeltestamentlige læsninger. Det var en *både svær og også en meget* spændende bunden opgave, hvor jeg bidrog med 14 salmer til *Lysets Utålmodighed* (UNITAS). Den ene af salmerne var til skærtorsdag 2. Mosebog 12, 1 – 11; På vej mod Guds land”. Inspirationen til den salme var det jødiske påskemåltid, der indledes med den yngstes spørgsmål til den ældste i familien: ”Hvorfor er denne aften noget særligt?”

Når jeg netop har valgt at kommentere denne salme, er det, fordi den klart viser, hvilke problemer vi havde med at skrive til de gammeltestamentlige læsninger. For nok læser vi som kristne også Jesu bibel, men vi læser den i lyset af Kristus. Salmen handler om den jødiske påskemat, som for dem er en befrielsesnat. Dødsenglen kommer med sin grusomme straf

som Guds befrier. Og det var åbenbart ”den befrielsesaktion Gud måtte bruge”. Men det var jo ikke de grædende ægyptiske mødre, der misbrugte jøderne som slaver. Men despoten Faraos. Ikke engang retfærdige krige har vindere, men kun tabere. Derfor taler jeg i stedet om *en korsfæstet frelser i dødsenglens sted*. Og om denne korsfæstede frelser ved vi, at han bad fra sit kors også for sine fjender. Til gengæld kan vi som kristne meget nemt identificere os med jødernes *troskab, som flyvende sand*.

Fortæl dine børn

om trængslernes dage som tidsler og tjørn,
om Moses, der førte Guds udvalgte ud
fra Faraos plager til Sinaj og Gud.
Fortæl dem om troskab som flyvende sand
på vej mod Guds land.

Fortæl om den nat,
da Kristus blev fængslet, forrådt og forladt.
Han bar ikke sværdet men lyste Guds fred,
en korsfæstet frelser i dødsenglens sted.
Med ham gennem ørkenen holder vi stand
på vej mod Guds land

Fortæl det i dag,
at ørkenens dage i dag er lagt bag.
Nu dækkes vort påskebord, brydes vort brød,
nu skænker vi vinen, hvis drue er rød.
Vi er, med vor troskab som flyvende sand,
på vej mod Guds land.

Lutherosen

Siden blev vi opfordret til at skrive salmer til Lutherjubilæet. Selv forsøgte jeg ikke at gen-digte Luthersalmer, men lod mig inspirere af hans anliggende: At troen er det mørke, hvori Kristus lyser. Og at vi altid er og bliver ”syndere og retfærdige”. Begge dele. På en gang.

Det har jeg forsøgt at udtrykke i salmerne *Hvem elsker en Kain og en Judas*” og i nadversalmen *Stjerneløs var påskeaftnen*. Det er luthersk befriende at sidde til bords sammen med Peter, Thomas, Judas og de andre og vide, at vi sidder sammen med den opstandne Herre og frelser. Nadveren er et mysterium, der ikke skal forklares, men forkyndes! For os uværdige.

Hvem elsker en Kain og en Judas?
Jeg ser dem hver dag i mit spejl
og ved, at jeg ikke er bedre
end dem, der for alvor går fejl.

Hvem dømmes fornægteren Peter?
Hvem vover at kalde sig tro?
Selv hører jeg hanen, der galer,
og tænker: Ja, Peter, vi to.

Men Kristus, jeg tror på, du elsker
og når dem, som ingen kan nå.
Du bad fra dit fra kors for os alle,
os tabte, der står og ser på.

Langfredag er dagen, der viser
os alle, hvor langt du vil gå,
så langt, at du når os fortabte,
men det kan kun tabte forstå.

Hvem elsker en Kain og en Judas?
Den samme, som tilgiver mig.
Så går jeg, trods haner, der galer,
med Kristus min Emmausvej.

Og så nadversalmen:

Stjerneløs var påskeaftnen,
frygten sad ved Herrens bord.
Hvem bestod, da mørkets fyrste
voksede sig djævelsk stor?*

*Lukas 22,31

Hvem bestod? Det gjorde Kristus.
Dødens engel gik forbi
i den nat, hvor alle svigtede
og bar mørket indeni.

I den nat brød Kristus brødet
selv med Judas, der gik ud
skyggeklædt til håbløsheden,
hvor fortvivlelsen er gud.

Judas , Judas, stakkels Judas,
hvorfor gik du mørkets vej?
Før du vandred ud i natten,
delte han sit brød med dig.

Hvem består i påskens modlys?
Ingen af os, men vi tror,
at vi drikker vinens bæger
som den aften ved hans bord.

Og vi tror han er iblandt os,
synligt nej, men lige nær
som for Peter, som for Thomas.
Påskener og lige her.

Den, der ikke ser med hjertet,
ser et bord med brød og vin,
men ser ikke, Kristus bærer
verdens synd og skam som sin.

Hvad vi ser, det er en gåde:
Alt det gamle er forbi.
Vi går bort med fred og glæde
og som Guds børn indeni.

Velkommen igen, Guds engle små

For mig er ordet Engel et stærkt billede på
guds-virkeligheden. Derfor er der mange engle i
mine salmer. Men det betyder ikke, at ordet en-

gel blot er en smuk metafor for mig. Jeg tror på,
at Gud hører min bøn og sender sine engle. Lad
mig nævne nogle eksempler: Første og andet
vers af salmen ”Dagen er en solopgang”

Dagen er en solopgang.
Morgenkys en gave.
Engle synger morgensang
i en børnehave.
Morgenstund på bare tæer.
Øjne åbnes her og der.
Kirkeklokker ringer.

Natten lister søvnig ud
med sin drømmepude.
Travle engle går med bud,
banker på hver rude.
Stå nu op i Jesu navn,
og læg verden i hans favn
med dens sorg og glæde.

En enkel morgensalme for børn som for voksne.
Englene går med os i skole og på arbejde.
Vi er i Guds hånd. Mere konkret bliver det i
salmen *Nu lukker dagen sit vindue op*

Og send dine engle i arbejdstøj,
når børnene løber i skole
For byen er farlig,
og farten er høj
for Jonatan, Sara og Ole.

Hvem af os har ikke som forældre eller bedste-
forældre sendt vore børn og børnebørn ud i tra-
fikken med en bøn om ”Engle i arbejdstøj”.
Som den ”himmelske skolepatrolje.”
I salmen ”Timen lister blå og stille” møder vi
englene som byens *natteravne*:

Timen lister blå og stille,
månen er på vågeblus,
og nu slukkes lyset også
i min gamle nabos hus.
Himlens engle går sin runde
gennem byen to og to,
det er godt at engle våger,
når vi andre går til ro.

Men når lydene blir færre,
tager nattens stemmer til.
Det er svært at finde svar på,
hvem man er, og hvad man vil.
Djævlesplinter slører synet
for det mønster, Gud har skabt.
Er de drømme, som vi drømte
om Guds have, gået tabt?

Og når sindets døre åbnes
vandrer skygger ud og ind,
mørket kender ingen grænser
til det natteåbne sind.
Ord og tanker flakser hidsigt.
Sorgens fugle er i flok.
Men så løfter englen stemmen:
Husk, Guds nåde er dig nok.

Og den lægger himlens dyne
tæt om mig endnu engang,
mens den skræmmer mørkets fugle
fra min seng med påskesang.
Troen er igen at bede
Jesu eget Fadervor.
Nåden er, at han går med mig,
som han gjorde det i går.

Tak, at nattens gode engle
stadig går fra hus til hus
for at trøste dem, der græder
med et liv på vågeblus.
Gud, tag hånd om mine kære,
ja, dem alle, hver især,

lad dem se dit ansigt lyse,
som det lyser for mig her.

Døden og det evige liv

Vi har i mange år talt alt for *teologisk korrekt* og billedfattigt om døden og det evige liv. Og der har vi godt nok været meget mere teologisk korrekte end Jesus. Selvfølgelig kan vi kun tale om himlen / Paradis i billeder. Men det kan vi også. I sine fængselsbreve skriver Bonhoeffer til Karl Barth om livet hos Gud. Og han spørger: Er det som Genfersøen: Ja, svarer Barth. Som Genfersøen.

Her er et enkelt forsøg på at sætte billeder på paradislivet hos Gud.

Jeg ved ikke meget om himlen engang,
om haven, hvor sorgen er slukket,
hvor livet har fundet sit vingefang
og åbner den dør, der blev lukket.

Jeg ved ikke meget, men håber og tror,
vi mødes i Paradishaven,
hvor fjender forsones som søster og bror.
Det er så utroligt som gaven -

at stå i den lydløse morgenstund,
hvor Englen slår guldsmut på vandet,
og så ånde ind i et evigt sekund
og takke og ja, ikke andet.

Jeg ved ikke meget, men tror, det er nok,
at Jesus stod op fra de døde,
besejrede Djævlen og Ragnarok,
og nu går de døde i møde.

Jeg ved ikke meget, men ved, det har lydt,
Gud selv træder ned fra sin trone
og trøster de grædende. Alt blir nyt
i livets urørlighedszone,

så nyt, at vi vækkes til live med sang
og står med et frikort, Guds nåde,
mens Kristus selv kalder til kirkegang
og samler de livsrøde tråde.

Salme til konfirmation

Og så er der *lejlighedssalmerne*. Her er der alt for få i salmebogen. Hvad enten det gælder konfirmation eller bryllup. Og måske også begravelser.

Som præst skrev jeg adskillige lejlighedssalmer til mine konfirmander, hvor jeg forsøgte at udtrykke festdagens glæde både i kirke men også i hjem. I 2015 udskrev Kirkefondet en salmekonkurrence både om en ny bysalme og en ny konfirmandsalme. Begge skulle skrives til kendte melodier. Min konfirmationssalme vandt 2. præmien. Selv er jeg mest glad for omkvædet: *Guds fred og så tillykke*. For det er jo det, vi ønsker for de unge. Begge dele!

Nu trækker himlen glad sit vejr
med englesang: Til lykke!
For Gud er nær, og vi er her,
vor Herres mesterstykke.
I Guds optik en ædelsten,
en kostbar perle, hver og en.
Guds fred og så til lykke!

Utroligt! Ja, men syng det ud,
vi er Guds små mirakler.
Utroligt! Ja, og Gud er Gud,
om vi og verden vakler.
For tro og håb og kærlighed
er Guds besked, vi holder ved.
Guds fred og så til lykke!

Og Kristus fylder kirkens rum
lyslevende til stede.
Han gør hver djævelsk stemme stum
og deler vores glæde.
Han rækker os sin stærke hånd
med kærlighed og Helligånd.
Guds fred og så til lykke!

Nu hører vi vor Herres ord
som første gang i dåben.
Ufatteligt! Men ja vi tror,
med ham er himlen åben!
Og han går med os dag og nat.
Med ham er ingen gudsforladt.
Guds fred og så til lykke!

Det er, hvad vi med hjertet ser,
og vi med mund bekender.
At Guds mysterium er her,
vi er i stærke hænder.
Så beder vi da trygt Vor Far
og hører nu et himmelsk svar:
Guds fred og så til lykke!

Mel: DDS. Nr. 487 Lasse Lunderskov

Du må forlade båden, hvis du vil gå på vandet
Lad os igen vende tilbage til den beskedne filmklipper Julius: ”Jeg er billedmager”. Hvorfor holder jeg så meget af det? På grund af sin stilfærdige hverdagspoesi. Og fordi jeg selv føler mig placeret et sted midt imellem at skrive viser og skrive salmer. Jeg vedkender mig gerne visetonen i mine salmer. Og også min inspiration af vore store viseforfattere. I *Hvem kaldte på erantis* har jeg f. eks. en rigtig sømandsvise – som jeg kunne have ønsket mig sunget af Lone Kellermann - om den store skipper Simon Peter, der *faktisk* forlod båden og gik på vandet!

Og det var Simon, Vorherres fisker,
hvis sind var blafrende som hans sejl.
Var han en klippe? Et troens fyrtårn?
Han var en kæmpe. Med kæmpe fejl.

Men selv de største må gå fra båden
og kaste trygheden over bord,
før de som Peter kan gå på vandet
og mærke styrken i Jesu ord.

Og han var Klippen, der kunne rokkes.
Hans hjerte banked med store ord.
Om han var modig, om han var bange,
så var han Peter. Og Peter tror.

Men selv de største må gå fra båden
og kaste trygheden over bord,
før de som Peter kan gå på vandet
og mærke styrken i Jesu ord.

Og Peter nægted og hanen galed
og Peter banded for tredje gang,
før det blev morgen, men ingen morgen,
der sletted natten, så ond og lang,

For selv de største kan ikke bunde,
når angstens bølge blir djævelsk stor,
og Satan danser hen over vandet
og ler ad styrken i Jesu ord.

Og det var Jesus, der stod ved søen,
da Peters mod var en hullet si.
Nu var det påske, og Kristus kaldte,
og alt det gamle var nu forbi.

Og Simon fisker gik ud med båden
og smed fornægtelsen over bord,
og gik igen nu, som før, på vandet
og mærked styrken i Jesu ord.

Og det var Simon, Vorherres fisker,
hvis vilje blafrede som hans sejl.
Det gir mig mod, når Vorherre kalder
på mig og Peter med vore fejl.

Er du en tolder, er jeg en synder,
vi kaster maskerne over bord
og går, som Peter en nat på vandet
og mærker styrken i Jesu ord.

Peter forlod båden. Og sådan er han *også* et
forbillede. For enhver kirkegænger og enhver
salmedigter.

